

dr hab. Edyta Małecka-Ziemińska, prof. UEP

Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu

Instytut Finansów

Katedra Finansów Publicznych

Recenzja rozprawy doktorskiej

mgra Artura Ochota

pt. „Instrumenty fiskalne polityki środowiskowej w Polsce”

napisanej pod kierunkiem dra hab. Artura Walasika, prof. UE w Katowicach

Podstawę sporządzenia recenzji stanowi powołanie Komitetu Naukowego Dyscypliny Ekonomia i Finanse Uniwersytet Ekonomicznego w Katowicach na posiedzeniu w dniu 18 czerwca 2026 r., przekazane drogą mailową w dniu 19 czerwca 2026 r., na recenzenta pracy doktorskiej pt.: „Instrumenty fiskalne polityki środowiskowej w Polsce” w postępowaniu mgra Artura Ochota w sprawie nadania stopnia doktora w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie ekonomia i finanse.

Recenzowane opracowanie jest dziełem obszernym, liczącym łącznie 389 stron maszynopisu, po wyłączeniu 7 załączników – 348 stron, w tym 304 strony tekstu głównego, a 44 strony, to obszerna bibliografia, stosowne spisy oraz wykaz skrótów.

Recenzję sporządzono w podziale na ocenę następujących obszarów:

1. Uzasadnienie wyboru tematu i tytuł pracy doktorskiej
2. Cele, hipotezy i metody badawcze pracy
3. Układ i konstrukcja rozprawy oraz jej ogólna ocena merytoryczna
4. Wykorzystanie bibliografii
5. Uwagi formalno-redakcyjne
6. Konkluzje

1. Uzasadnienie wyboru tematu i tytuł pracy doktorskiej

Wybór tematu rozprawy oceniam pozytywnie, wynika on z rosnącego znaczenia problemów środowiskowych oraz coraz większej roli polityki fiskalnej w realizacji celów ochrony środowiska. Współczesny kryzys ekologiczny wymaga poszukiwania skutecznych

instrumentów publicznych, a system fiskalny stanowi jedno z podstawowych narzędzi oddziaływania państwa na zachowania podmiotów gospodarczych i społeczeństwa. Jednocześnie w polskiej literaturze brakuje kompleksowych badań łączących ocenę potencjału próśrodoewiskowego systemu fiskalnego, analizę porównawczą z innymi państwami UE oraz empiryczną weryfikację zależności między instrumentami fiskalnymi a stanem środowiska. Rozprawa podejmuje próbę wypełnienia tej luki badawczej poprzez ocenę możliwości i zasadności próśrodoewiskowej transformacji polskiego systemu fiskalnego. Tytuł rozprawy został sformułowany poprawnie oraz koresponduje z jej treścią i celami.

2. Cele, hipotezy i metody badawcze pracy

W pracy jako cel główny przyjęto: „wykazanie, że pożądana i możliwa jest próśrodoewiskowa transformacja polskiego systemu fiskalnego” (s. 10).

Tak sformułowany cel ma charakter normatywny, a nie naukowy. Zamiast „wykazanie”, które sugeruje, że Doktorant dąży do potwierdzenia z góry przyjętej tezy, a nie do zweryfikowania hipotezy, trafniej byłoby użyć zwrotu: zbadanie, ocena lub weryfikacja. Ponadto w nauce nie dowodzi się zazwyczaj „pożądaności” zjawiska, lecz analizuje jego skutki, uwarunkowania, efektywność czy wykonalność. „Pożądana” jest kategorią aksjologiczną (wartościującą), rodzącą pytania typu: dla kogo?, z jakiej perspektywy?, stąd przyjęcie jej w dysertacji wymagało operacjonalizacji. Niejasne jest też pojęcie „możliwa” – nie wiadomo, czy chodzi tu o uwarunkowania prawne, ekonomiczne, polityczne, administracyjne, społeczne czy jeszcze inne. Jednym z celów pracy mogła być identyfikacja i ocena tych możliwości.

Przyjęte cele cząstkowe (5) tworzą spójną sekwencję badawczą: od rozważań teoretycznych nad środowiskiem jako dobrem publicznym, poprzez identyfikację instrumentów fiskalnych, aż do oceny rozwiązań stosowanych w Polsce oraz działalności jednostek samorządu terytorialnego. W konsekwencji cele te korespondują z głównym zamiarem pracy. Można jednak zgłosić pewne uwagi dotyczące stopnia ich precyzji oraz relacji do celu głównego.

Cel cząstkowy 1: „Identyfikacja środowiska naturalnego jako dobra publicznego”

Cel ma charakter przede wszystkim teoretyczny i porządkujący. Nie budzi zastrzeżeń merytorycznych, jednak termin „identyfikacja” wydaje się niezbyt trafny. W literaturze ekonomicznej środowisko naturalne jest od dawna postrzegane w kategoriach dobra

publicznego, dlatego bardziej adekwatne byłoby odwołanie się do charakterystyki, analizy lub uzasadnienia takiej kwalifikacji.

Cel cząstkowy 3: „Opracowanie metodyki badawczej służącej ocenie polityki fiskalnej państwa i jednostek samorządu terytorialnego w obszarze ochrony środowiska”

Jest to ambitny i wartościowy cel, gdyż wskazuje na aspirację Autora do wniesienia własnego wkładu metodycznego. Wymaga jednak szczególnie starannego uzasadnienia, ponieważ opracowanie nowej metodyki badawczej wykracza poza standardową analizę istniejących rozwiązań i powinno zostać wykazane jako oryginalne osiągnięcie naukowe.

Cel cząstkowy 5: „Ocena działań fiskalnych jednostek samorządu terytorialnego w obszarze ochrony środowiska z uwzględnieniem zależności pomiędzy dochodami i wydatkami ekologicznymi a stanem środowiska”

Cel jest interesujący poznawczo, lecz bardzo szeroki. Powstaje pytanie o sposób operacjonalizacji pojęcia „stan środowiska” oraz o możliwość jednoznacznego wykazania związku między zmiennymi fiskalnymi a efektami środowiskowymi, które zależą również od wielu czynników pozafiskalnych. Wymaga to szczególnie starannego uzasadnienia metodycznego.

Przyjęte hipotezy są zgodne z problematyką rozprawy, jednak zauważalna jest niejednorodność metodyczna, a w pewnym stopniu – także brak spójności logicznej. Obok hipotez empirycznych pojawiają się stwierdzenia aksjologiczne i postulatywne, których nie można zweryfikować za pomocą metod naukowych. Ponadto niektóre hipotezy operują nieprecyzyjnymi kategoriami, takimi jak „umiarkowany stopień”, „zbliżone rozwiązania” czy „aktywna polityka”, bez wskazania kryteriów ich oceny.

Hipoteza 1: „Środowisko naturalne jest dobrem publicznym i powinno być chronione przez państwo” (s. 11).

Hipoteza ta budzi najpoważniejsze zastrzeżenia metodyczne. Jej pierwsza część („środowisko naturalne jest dobrem publicznym”) ma charakter definicyjno-teoretyczny, natomiast druga („powinno być chronione przez państwo”) jest twierdzeniem normatywnym.

Hipoteza ta nie ma charakteru naukowej hipotezy badawczej, lecz stanowi połączenie twierdzenia teoretycznego oraz postulatu normatywnego. W konsekwencji nie podlega ona weryfikacji empirycznej, a zatem powinna zostać potraktowana raczej jako założenie badawcze niż hipoteza.

Hipoteza 2: „System fiskalny w Polsce w umiarkowanym stopniu wykorzystuje instrumenty podatkowe w realizacji celów ochrony środowiska na tle innych państw Unii Europejskiej” (s. 11).

Hipoteza jest zasadna z punktu widzenia problematyki rozprawy, jednak jej precyzja jest ograniczona przez użycie niedookreślonego pojęcia „umiarkowany stopień”. Weryfikacja wymaga uprzedniego określenia mierników oraz wartości referencyjnych pozwalających na klasyfikację poziomu wykorzystania instrumentów fiskalnych.

Hipoteza 2a: „Struktura oraz zakres wykorzystania ekologicznych podatków i opłat w Polsce są zbliżone do rozwiązań stosowanych w innych państwach Unii Europejskiej” (s. 11).

Hipoteza 2b: „Zakres wykorzystywania preferencji podatkowych w podatkach niezaliczanych powszechnie do ekologicznych w Polsce jest zbliżony do rozwiązań stosowanych w innych państwach członkowskich Unii Europejskiej” (s. 11).

Hipotezy te są empirycznie testowalne, lecz wymagają doprecyzowania pojęcia „zbliżony”. Ponadto występuje tutaj brak spójności logicznej, gdyż w hipotezie 2 zakłada się umiarkowane wykorzystanie w Polsce instrumentów fiskalnych w celach środowiskowych na tle państw UE, a jednocześnie w hipotezach 2a i 2b zakłada się wykorzystanie tych instrumentów jako zbliżone do państw UE.

Hipoteza 2c: „Gminy w Polsce prowadzą aktywną politykę proekologiczną z wykorzystaniem instrumentów podatkowych” (s. 11).

Hipoteza ma bardzo ogólny charakter i może prowadzić do nadmiernych uogólnień dotyczących wszystkich gmin (badanie przeprowadzono dla gmin województwa śląskiego). Ponadto nie jest jasne, co należy rozumieć przez aktywną politykę proekologiczną – co jest jej wyznacznikiem i czy ocena ta ma charakter ilościowy czy jakościowy.

Hipoteza 3: „Stan lokalnego środowiska naturalnego nie wpływa znacząco na stosowanie ekologicznych instrumentów fiskalnych przez władze samorządowe” (s. 11).

Hipotezę sformułowano poprawnie, ma charakter wyjaśniający i umożliwia jednoznaczną weryfikację empiryczną. Jedynym elementem wymagającym doprecyzowania pozostaje określenie „znacząco”, które powinno zostać odniesione do konkretnej metody badawczej (np. istotności statystycznej).

W rozprawie wykorzystano krytyczną i postulatyczną analizę literatury przedmiotu, analizę aktów prawnych, analizę opisową i typologiczno-porównawczą, a także metody statystyczne i ekonometryczne, w tym analizę dynamiki i struktury zjawisk, analizę trendów, analizę korelacji oraz analizę danych panelowych.

3. Układ i konstrukcja rozprawy oraz jej ogólna ocena merytoryczna

Uwagi ogólne

Każdy rozdział poprzedza swoista zapowiedź / wstęp, który w dużym stopniu jest powtórzeniem treści z wstępu do całej pracy, a niekiedy go rozbudowuje. Ponadto zaburzone zostały proporcje tego fragmentu, mają one długość od 10 wierszy (1/4 strony) – rozdział pierwszy, do 4,5 strony – rozdział czwarty. Zwraca uwagę znaczne zróżnicowanie objętości poszczególnych rozdziałów. Rozdział piąty liczy jedynie 29 stron, trzeci 36 stron, podczas gdy rozdział drugi obejmuje 78 stron, a rozdział czwarty aż 104 strony. Powstaje pytanie, czy tak duże dysproporcje są uzasadnione zakresem analizowanych zagadnień.

Uwagi szczegółowe do rozdziałów

Rozdział pierwszy, zatytułowany „Środowisko naturalne a państwo” dowodzi erudycji Autora oraz charakteryzuje się szerokim wykorzystaniem literatury z zakresu ekonomii, prawa i ochrony środowiska. Jednak jego zasadniczą słabością jest nadmierna opisowość i podręcznikowy charakter. Autor prezentuje liczne definicje, klasyfikacje i nurty teoretyczne, nie zawsze wskazując ich znaczenie dla głównego problemu badawczego. W wielu miejscach ogranicza się do referowania poglądów literaturowych, bez ich krytycznej analizy oraz bez przedstawienia istniejących sporów naukowych. Wątpliwości budzi przyjęte założenie, że środowisko naturalne jako całość jest dobrem publicznym, podczas gdy literatura ekonomiczna wskazuje również na kategorie dóbr wspólnych, klubowych czy prywatnych. Autor formułuje również szereg normatywnych sądów, które mają charakter bardziej postulatyczny niż naukowy. Niektóre fragmenty poświęcone filozofii ekologicznej, ruchom społecznym czy świadomości ekologicznej wydają się zbyt rozbudowane w stosunku do zasadniczego przedmiotu rozprawy. Rozdział nie pokazuje w dostatecznie wyraźny sposób związku między przedstawionymi rozważaniami teoretycznymi a dalszymi badaniami empirycznymi. Zastrzeżenia budzi także stwierdzenie o „pozytywnej weryfikacji” (s. 55) hipotezy badawczej wyłącznie na podstawie analizy literatury. W rezultacie rozdział stanowi wartościowe kompendium wiedzy, jednak wymagałby większej selekcji treści, pogłębienia analitycznego i bardziej krytycznego podejścia do prezentowanych koncepcji.

Rozdział drugi zatytułowany: „Polityka fiskalna a ochrona środowiska”. Fragment ten jest merytorycznie dojrzały, bardzo dobrze udokumentowany i spełnia standardy rozprawy doktorskiej. Wymaga jednak większej koncentracji na własnym problemie badawczym, mocniejszej syntezy literatury oraz ograniczenia części poświęconych ogólnym rozważaniom o finansach zrównoważonych i polityce finansowej (uwaga dotyczy przede wszystkim punktu

2.1). Tabela 7 prezentująca przegląd wybranych badań z zakresu zrównoważonych finansów publicznych w latach 2021–2025, licząca 19 stron, powinna zostać skrócona do najważniejszych badań bądź przeniesiona do aneksu, gdyż w obecnej postaci utrudnia czytanie rozdziału.

Wartościowy w rozdziale drugim jest fragment dotyczący znaczenia cel i polityki celnej w dążeniu do zrównoważonego rozwoju. Zwrócono uwagę m.in. na CBAM (mechanizm dostosowywania cen na granicach z uwzględnieniem emisji CO₂). Zabrakło jednak głębszej refleksji nad ewolucją roli administracji i służby celnej, jaką obserwujemy w ostatnich latach. Obok CBAM administracje celne uczestniczą bowiem również w realizacji celów środowiskowych związanych z wdrażaniem regulacji EUDR, kontrolą transgranicznego przemieszczania odpadów, cyfrowego paszportu produktów oraz innych instrumentów Europejskiego Zielonego Ładu. W konsekwencji stają się one nie tylko organami poboru należności i kontroli obrotu towarowego, lecz także ważnym elementem systemu ochrony środowiska i realizacji polityki klimatycznej Unii Europejskiej. Dodatkowo, poprawną wielkością przekazywanego do UE cła jest 75%, a nie 80%, jak twierdzi Autor (s. 108).

Podrozdział 2.3 prezentuje wysoki poziom merytoryczny i wyróżnia się kompleksowym ujęciem wydatkowych instrumentów fiskalnych w ochronie środowiska. Szczególnie wartościowe są autorskie analizy dotyczące struktury wydatków środowiskowych w państwach UE, stopnia decentralizacji finansowania oraz identyfikacji polskich instytucji uczestniczących w finansowaniu ochrony środowiska. Jednocześnie fragment jest miejscami nadmiernie rozbudowany i zawiera obszerne, podręcznikowe rozważania na temat racjonalizacji wydatków, budżetowania zadaniowego, decentralizacji i debudżetyzacji, które nie zawsze pozostają w bezpośrednim związku z głównym problemem badawczym.

Rozdział trzeci zatytułowano „Metodyka oceny polityki fiskalnej państwa i samorządów w ochronie środowiska”. Rozdział oceniam pozytywnie pod względem metodycznym (jasno określony cel rozdziału; logiczna konstrukcja procesu badawczego; szeroki przegląd literatury; uzasadnienie wyboru gmin jako populacji badawczej). Przeglądy literatury mają jednak częściowo charakter katalogowy. Tabele 16 i 17 są bardzo obszerne, jednak ich wykorzystanie analityczne pozostaje ograniczone. Przegląd literatury mógłby zostać silniej zsyntetyzowany i skoncentrowany na: wykorzystywanych zmiennych, metodach badawczych, istniejących lukach badawczych. Pewne wątpliwości budzi także tytuł samego rozdziału i jego punktów. Tytuł rozdziału trzeciego, a także tytuły jego punktów odnoszą się do „samorządu”, a w jego treści następuje ograniczenie analizy do gmin, gdyż jak zauważa

Autor: „Analiza skoncentrowała się na gminach jako jedynych JST dysponujących władztwem podatkowym obok administracji rządowej” (s. 138) oraz „Badania realizowane w III etapie postępowania badawczego koncentrują się na ekologicznych wydatkach inwestycyjnych samorządów gminnych (...)” (s. 138). Tytuł rozdziału trzeciego dotyczy także „oceny polityki fiskalnej państwa”, natomiast wszystkie punkty tego rozdziału odnoszą się do samorządu terytorialnego (jego instrumentów dochodowych, wydatkowych, zadań oraz ekologicznych dochodów i wydatków).

Rozdział czwarty ma charakter empiryczny. Zatytułowano go: „Proekologiczna polityka podatkowa Polski w ujęciu porównawczym względem innych państw członkowskich Unii Europejskiej w latach 2010–2024”. Stanowi on wartościową pod względem dokumentacyjnym analizę proekologicznych instrumentów podatkowych funkcjonujących w Polsce i państwach członkowskich UE. Na podkreślenie zasługuje szeroki zakres wykorzystanych źródeł, autorska klasyfikacja danin środowiskowych oraz bogaty materiał porównawczy. Jednocześnie rozdział cechuje się znaczną opisowością oraz nadmiernym poziomem szczegółowości niektórych fragmentów (np. szczegółowo wymieniono według kodów CN wyroby energetyczne opodatkowane akcyzą).

Niekiedy rozważania stają się jednak zbyt odległe od głównego celu. Przykładem może być obszerny fragment dotyczący podatku tonażowego, w którym – jak stwierdza Autor nie ma funkcji proekologicznej, s. 245), a poza tym obecnie nikt go w Polsce nie płaci. Pojawiają się także bardzo obszerne rozważania o: definicji lasu, własności lasów, strukturze właścicielskiej, historii podatku leśnego (s. 254 i 255).

Podrozdział 4.3 stanowi najbardziej oryginalną część rozdziału IV i opiera się na obszernym materiale empirycznym zgromadzonym przez Autora. Na szczególne uznanie zasługuje identyfikacja i systematyzacja lokalnych instrumentów proekologicznej polityki podatkowej oraz próba ich ilościowej oceny. Jednocześnie wątpliwości budzi możliwość uogólniania wyników uzyskanych dla województwa śląskiego na wszystkie gminy w Polsce. Pewne zastrzeżenia metodyczne dotyczą również autorskiego systemu punktacji instrumentów podatkowych, którego konstrukcja ma charakter arbitralny i nie została dostatecznie zwalidowana. Ponadto przyjęte podejście opiera się przede wszystkim na liczbie instrumentów, a nie na rzeczywistej skali ich oddziaływania środowiskowego lub fiskalnego. Mimo tych ograniczeń podrozdział wnosi znaczącą wartość poznawczą i stanowi jeden z najcenniejszych fragmentów empirycznych rozprawy.

Rozdział piąty zatytułowano: „Analiza i ocena funkcjonowania instrumentów fiskalnych ochrony środowiska w gminach w latach 2010–2024”. Niefortunnie użyto tutaj zwrotu „analiza”, która oznacza metodę badawczą i nie powinna być elementem tytułu.

Rozdział stanowi wartościową część empiryczną pracy. Na szczególne uznanie zasługuje samodzielna konstrukcja zagregowanego wskaźnika stanu środowiska oraz wykorzystanie modeli panelowych do analizy zależności pomiędzy zmiennymi fiskalnymi i środowiskowymi. Jednocześnie pewne wątpliwości budzi sposób operacjonalizacji pojęcia stanu środowiska oraz znaczna liczba założeń przyjętych podczas konstrukcji wskaźnika ZSŚ (zagregowany wskaźnik stanu środowiska). Pomimo tych uwag rozdział świadczy o dużej samodzielności badawczej Autora i stanowi istotny element rozprawy.

ZAKOŃCZENIE pracy skonstruowano poprawnie. Odniesiono się w nim do celów badawczych oraz przyjętych hipotez.

4. Wykorzystanie bibliografii

Bibliografia pracy jest obszerna, aktualna, adekwatna do problemu badawczego i obejmuje: 160 pozycji zwartych i rozdziałów monografii, 190 artykułów naukowych, 120 aktów prawnych i powiązanych dokumentów, 63 źródła internetowe oraz 40 pozostałych źródeł. W części literaturowej licznie reprezentowane są źródła anglojęzyczne. Tak szeroka kwerenda literatury przedmiotu umożliwiła Autorowi zdobycie ogólnej wiedzy teoretycznej w zakresie ekonomii i finansów oraz dziedzinowej w zakresie ekonomii środowiskowej i polityki fiskalnej. Bardzo wysoko oceniam zaprezentowaną przez Doktoranta wiedzę w zakresie komparatystyki międzynarodowej próśrodkowiskowego instrumentarium fiskalnego. Od strony formalnej bibliografia została opracowana prawidłowo.

5. Uwagi formalno-redakcyjne

Autor używa bogatego słownictwa, zna i posługuje się poprawną terminologią w zakresie problemu badawczego. Liczne elementy graficzne (tabele – 41, rysunki – 28, wykresy – 28, załączniki – VII) zasadniczo zostały przygotowane starannie. Z uwagi jednak na obszerność niektórych tabel lepiej byłoby zamieścić je w pracy jako załączniki, co sprzyjałoby przejrzystości i czytelności dysertacji.

Przydatną rolę odgrywa zamieszczony na początku pracy Wykaz skrótów, jednak nie uniknął w nim Autor usterek, np.:

„EOG – Europejski Obszar Gospodarczy obejmujący Liechtenstein, Islandię i Norwegię” (s. 6), oczywiście obok 27 państw UE;

„NFOŚiGW – Narodowy Fundusz Gospodarki Wodnej i Ochrony Środowiska” (s. 6) – poprawna nazwa: Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej;

„PAN – Państwowa Akademia Nauk” (s. 6) – Polska Akademia Nauk;

„PIG – Państwowy Instytut Górniczy – Państwowy Instytut Badawczy” (s. 7) – czy chodzi o Główny Instytut Górnictwa – Państwowy Instytut Badawczy, czy też Państwowy Instytut Geologiczny – Państwowy Instytut Badawczy.

Niezależnie od poprzedzenia tekstu głównego dysertacji wykazem użytych skrótów, część z nich została ponownie wprowadzona w tekście głównym (np. KE, JST, GUS, s. 14).

Terminologia – już we wstępie pracy zamiennie używane są pojęcia: „kryzys ekologiczny” i „kryzys środowiskowy” (s. 9), tymczasem kryzys środowiskowy jest pojęciem szerszym, obejmuje wszelkie negatywne zmiany w środowisku naturalnym wynikające z działalności człowieka lub procesów naturalnych, a kryzys ekologiczny odnosi się do zaburzeń w funkcjonowaniu ekosystemów i relacji między organizmami a ich środowiskiem.

Po wyliczeniach typu 1.; 2. itd. należy pisać z dużej litery i kończyć kropką, tymczasem w pracy zasada ta nie jest stosowana konsekwentnie, jest również pisownia z małej litery z przecinkiem na końcu (np. s. 11).

Autor używa zwrotu „omówiona” (np. s. 56, 288), tymczasem w pracy wydrukowanej raczej opisano.

6. Konkluzje

Do zalet pracy zaliczam:

- podjęcie ważnego, obszernego, trudnego, a przede wszystkim aktualnego tematu, o istotnych walorach poznawczych i aplikacyjnych,
- przeprowadzenie przez Doktoranta szerokiej kwerendy literatury przedmiotu, analizy obszernych międzynarodowych danych statystycznych oraz około 7 400 uchwał związanych z podatkami i opłatami lokalnymi dostępnymi w internetowym Dzienniku Urzędowym Województwa Śląskiego za lata 2010–2024,
- w części empirycznej pracy klarowne przedstawienie procedury badawczej,
- konstrukcję zagregowanego wskaźnika stanu środowiska (ZSŚ), który posłużył do analizy powiązań pomiędzy ekologicznymi wskaźnikami fiskalnymi gmin a stanem środowiska na ich terytorium,

- dojrzałość naukową Doktoranta w formułowaniu wniosków i świadomość ograniczeń przeprowadzonych badań.

Do wad pracy zaliczam:

- zamieszczenie w tekście głównym licznych, obszernych tabel zmniejszających przejrzystość pracy,
- liczne powtórzenia celów i hipotez pracy (we wstępie pracy, w zapowiedziach poszczególnych rozdziałów i w ich zakończeniach),
- niekiedy formułowanie zbyt kategorycznych wniosków.

Moja ogólna ocena rozprawy jest pozytywna. Uważam, że wypełnia ona lukę badawczą w zakresie kompleksowej, empirycznej oceny zdolności polskiego systemu fiskalnego do realizacji celów środowiskowych oraz braku badań nad powiązaniem instrumentów fiskalnych ze stanem środowiska naturalnego na poziomie krajowym i samorządowym.

Doktorant wykazał się umiejętnością formułowania problemów badawczych, stosowania adekwatnych metod badawczych, a także analizy, syntezy i dedukcji. Przeprowadzona obszerna kwerenda literatury przedmiotu, analiza licznych baz danych i uchwał samorządowych oraz przeprowadzone badania pozwoliły na osiągnięcie celów rozprawy i umożliwiły weryfikację (bądź częściową weryfikację) postawionych hipotez. Doktorant potwierdził umiejętność prowadzenia pracy naukowej.

Konkludując, biorąc pod uwagę wysoki poziom merytoryczny i metodyczny ocenianej rozprawy, a w szczególności na zawarte w niej oryginalne rozwiązanie problemu naukowego i wykazaną ogólną wiedzę teoretyczną Doktoranta w zakresie ekonomii i finansów, w tym szczególnie ekonomii środowiskowej i finansów publicznych, stwierdzam, że **dysertacja mgra Artura Ochota odpowiada wymogom stawianym pracom doktorskim i zgłaszam wniosek o dopuszczenie jej do publicznej obrony.**